

קריאה ופרשנות של קוראים מומחים במועדון הספרים של מכללת לוינסקי א. אלקד-להמן

בית ספר לתארים מתקדמים, מכללת לוינסקי, תל אביב, ישראל

הרצאה זו תציג מחקר איכותני פנומנולוגי, החוקר סביבת למידה אותנטית ומורכבת, מועדון ספרים.

מטרות המחקר הן ללמוד על תהליכי קריאה ועל תהליכי בניית פרשנות ספרותית, כפי שאלה באים לביטוי בסביבת הקריאה שמזמן מועדון הספרים של לוינסקי; ללמוד כיצד נבנית הפרשנות הספרותית אצל קוראים מומחים (מרצים לספרות); ועל מקום מועדון הספרים בחוג לספרות במכללה.

מחקרים בסוגיית הפרשנות הספרותית נעשו עד כה משלוש פרספקטיבות: מחקרים ספרותיים, שהציגו פרשנות של מומחה ליצירה אחת או למכלול יצירות; מחקרים פילוסופיים על פרשנות, שנשאו אופי תיאורטי ולא אמפירי (אקו, 2006; לוי, 1986; לורנד, 2010); ומחקרים אמפיריים בפסיכולוגיה קוגניטיבית וקריאה. בניגוד למחקרים על תהליכי קריאה שבדקו תגובה על טקסט בתנאי מעבדה, בטכניקת חשיבה בקול *Think-aloud* כשמושא המחקר טקסט ספרותי קצר (שיר, סיפור) (Peskin, 2006; Janssen, Braaksma, & Rijlaarsdam, 1998), המחקר המוצג כאן אינו מחקר מבוקר בתנאי מעבדה, והוא עוסק בטקסטים ארוכים. המשתתפים במחקר הם 9 מרצים לספרות במכללה להכשרת מורים והחוקרת כחוקרת משתתפת.

כלי המחקר משלימים זה את זה: תצפיות, ראיונות, טקסטים שכתבו המשתתפים ויומן חוקרת.

המחקר מלמד כי עבור המומחים מועדון הספרים משמש מסגרת משמעותית לשיח ספרותי אקדמי המאפשר היכרות מקצועית בתוך החוג, להתפתחות מקצועית, ללמידה, לקריאה ולהנאה מספרות. מחקרים קודמים על קריאה של מומחים חקרו יכולות של מומחים בפרשנות טקסטים קצרים, בפרק זמן קצר (Earthman, 1992; Andringa, 1990; Peskin, 1998). לעומת זאת, מחקרנו מתאר פרשנות לטקסטים המחזיקים מאות עמודים, פעילות התובעת מהקורא יכולת לנהל בזיכרון פעיל את הידע הנוגע לטקסט. המומחים עשו זאת, בעזרת שימוש באסטרטגיות תומכות זיכרון אשר לא זכו כמעט להתייחסות במחקרים על תהליכי קריאה. בנוסף, הממצאים מלמדים על חשיבות ההרצאה ותהליכי כתיבה לפיתוח פרשנות. המשתתפים דברו על תהליך אישי שבו היבטים סמויים ומפתיעים שהם חווים כפרשנים, בדומה לנאמר על פרשנות מההיבט הפילוסופי (לורנד, 2010).

בראיונות הציגו המומחים גישות שונות לשאלה מהי פרשנות, וההרצאות הדגימו אופני התייחסות שונים למפגש של דיון בספר, בין אם פרשני או לא. ההרצאות היו ביטוי לפעילויות קוגניטיביות מורכבות ומגוונות המתייחסות לטקסט ספרותי, לא רק פרשניות, ולעיתים אלה היו תנאי מוקדם לפרשנות. לפיכך, המחקר מזמן חשיבה מחדש על השאלה האם כל הבנה היא פרשנות של יצירת הספרות? ממצאינו הם כי לעיתים מדובר בהבנה של תופעה, של תקופה, של בעיה פסיכולוגית או חברתית, ואינה פעילות פרשנית במובן שבו פרשנות נתפסת בעבודות הפילוסופיות של לורנד (2010) או לוי (1987).

המחקר מלמד על ייחודו של מועדון הספרים בהשוואה למועדוני ספרים בעולם (Long, 2003), כמועדון אקדמי המציע פרספקטיבות שונות של התבוננות בספרות, לפי גישת המרצה: ביוגרפית, פסיכולוגית, היסטורית, אידיאולוגית, חברתית וגם ספרותית. המחקר בוצע בתמיכת מכון מופ"ת ומכללת לוינסקי לחינוך.

מקורות

אקו, א' (2006). פרשנות ופרשנות-יתר. (תרגום: י' פרקש; עריכה מדעית: ד' ק' לוי). תל אביב: רסלינג.

לוי, ז' (1986). הרמנויטיקה. תל אביב: הוצאת ספרית הפועלים הקיבוץ המאוחד. לורנד, ר' (2010). על פרשנות והבנה. תל אביב: אוניברסיטת תל אביב.

Andringa, E. (1990). Verbal data on literary understanding: A proposal for protocol analysis on two levels. *Poetics*, 19/3, 231-257.

Earthman, E. A. (1992). Creating the virtual work: Readers' processes in understanding literary texts. *Research in the teaching of English*, 26, 351-384.

- Janssen, T., Braaksma, M., Rijlaarsdam, G., (2006). Literary reading activities of good and weak students: A think aloud study. *European Journal of Psychology of Education*, 12/1, 35-52.
- Long, E. (2003). *Book clubs – Women and the uses of reading in everyday life*. Chicago: Univ. of Chicago Press.
- Peskin, J. (1998). Constructing meaning when reading poetry: an expert-novice study. *Cognition and Instruction*, 16/3, pp. 235-263.